

Alle leerlingen postmodern!

POSTMODERNE INTERTEKSTUALITEIT ALS BASIS VOOR GEÏNTEGREERD LEES- EN SCHRIJFONDERWIJS

Over de auteur

CLAUDIA PIOT

volgde een masteropleiding
Taal- en Letterkunde aan de
Universiteit Antwerpen en
voltooide aan diezelfde
universiteit de Educatieve
Master voor de vakken
Nederlands en Frans.

Intertekstualiteit, en dan vooral de postmoderne, wordt vaak ten onrechte beschouwd als uitsluitend iets voor intellectuelen. Bijgevolg wordt het postmodernisme vaak buiten beschouwing gelaten in het onderwijs of wordt er niet concreet mee gewerkt in de klas. Dat is jammer. In dit artikel presenteer ik een lesidee waarmee ik het postmodernisme in de klas wil binnenbrengen. Dit lesidee is bovendien een voorbeeld van geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs, waardoor het beantwoordt aan de oproep om vaardigheden niet meer te scheiden, maar ze net zoveel mogelijk in samenhang te behandelen.

Claudia Piot

In deze lessuggestie staat de postmoderne roman *Voor het vergeten* (2018) van Peter Verhelst centraal. De les is voornamelijk bedoeld voor de derde graad aso, maar het idee kan ook als inspiratie dienen om er variaties op uit te werken die beter geschikt zijn voor andere onderwijsvormen. Ook andere literaire genres lenen zich immers tot geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs. Ik koos hier echter expliciet voor het postmodernisme, omdat ik geloof dat het een onderbelicht onderwerp is in het onderwijs, en dat geheel ten onrechte.

WAAROM POST-MODERNISME?

Ten eerste lenen postmoderne teksten zich erg goed tot **ervaringsgericht lezen**. Bij zulke teksten zijn er steeds veel verschillende interpretaties mogelijk, waardoor je er ook erg veel vragen over kunt stellen en er interessante gesprekken over kunt voeren.

Daarnaast bevatten postmoderne teksten - nog meer dan eender welk ander tekstgenre - enorm **veel open plekken**. Dat is typisch voor literaire teksten, maar in het postmodernisme worden die open plekken en de leegheid echt gethematiseerd. Er zijn dus steeds enorm veel verschillende invullingen van die open plekken mogelijk. Je interpretatie kan wel gestuurd worden door de technieken van de auteur, maar het blijft steeds de lezer die de plekken invult. Die invulling verschilt van persoon tot persoon, naar gelang van bijvoorbeeld je voorkennis of je ervaringen.

Met dit lesidee wil ik aantonen dat de postmoderne intertekstualiteit niet uitsluitend iets voor intellectuelen is, maar gewoon een literaire techniek zoals alle andere, die door de auteur wordt gebruikt om lezers te sturen. Het is nog steeds de lezer die de interpretatie doet

en elke interpretatie is waardevol. Door voor een specifieke werkvorm te kiezen, wil ik net daarop focussen: doordat de leerlingen in twee groepen worden verdeeld en de twee groepen verschillende voorkennis krijgen, zullen ze eenzelfde fragment verschillend interpreteren. Geen enkele interpretatie is daarbij fout. Deze werkvorm toont in de praktijk aan welk effect je voorkennis en ervaringen hebben op je lectuur en je interpretatie van teksten.

Ten slotte leent het postmodernisme zich ook goed tot **geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs**. Postmoderne teksten zijn namelijk niet alleen interessant om te lezen: je kan je leerlingen ook aanzetten zelf postmoderne technieken te gebruiken bij het schrijven. Zo kan je hen zelf intertekstuele verwijzingen in hun tekst laten toevoegen.

LEESFASE

Hoe ziet deze les er nu uit? Zoals reeds vermeld staat de roman *Voor het vergeten* van Peter Verhelst centraal. De roman staat vol expliciete en impliciete referenties aan allerlei teksten, waaronder de *Metamorfosen* van Ovidius. Er zijn ook allerlei verwijzingen naar de hedendaagse beeldende kunst. Kennis van deze verwijzingen zorgt voor een ander begrip van de tekst en dat is waarop het concept van deze les wil inspelen. Voor dit specifiek lesidee koos ik de mythen als focus, maar ook de andere verwijzingen lenen zich daar perfect toe.

De leerlingen worden in twee groepen verdeeld (of in twee keer twee groepen, afhankelijk van de grootte van de klas). Iedere groep krijgt een andere mythe uit de *Metamorfosen* te lezen: groep A zal de mythe van Apollo en Daphne lezen, groep B die van Philemon en Baucis. Daarna praten de leerlingen binnen hun groep over de mythe via enkele richtvragen (zie kader). Op die manier achter-

halen ze zonder het zelf te beseffen de belangrijkste symbolen en beelden van hun mythe.

Richtvragen mythe

- Wie zijn de belangrijkste personages?
- Wat is de centrale gebeurtenis van het verhaal?
- Welk gevolg heeft deze gebeurtenis voor de personages? Hoe voelen ze zich hier volgens jou bij?
- Wat zijn belangrijke beelden in dit verhaal?
- Welk beeld of welke afbeelding zou je bij dit verhaal plaatsen?

Daarna krijgen beide groepen dezelfde twee fragmenten uit *Voor het vergeten* voorgeschooteld. In het eerste fragment, op pagina 16 van de roman, komen expliciete verwijzingen voor naar de mythe van Apollo en Daphne. Groep A zal dus hopenlijk, indien ze goed hebben opgelet bij de lectuur van 'hun' mythe, de verwijzing en de gelijkenis met de mythe opmerken. Groep B niet, aangezien ze die mythe niet gelezen hebben. In het tweede fragment, op pagina 95, komen dan weer verwijzingen voor naar de mythe van Philemon en Baucis. Hierbij zal groep B dus dingen opmerken die groep A waarschijnlijk niet ziet, opnieuw door het verschil in voorkennis.

Na de lectuur van beide fragmenten praten de leerlingen steeds eerst binnen hun groep over de fragmenten, opnieuw aan de hand van een aantal vragen (zie

kader). Daarna wordt klassikaal overlopen wat de bevindingen van beide groepen zijn en zal duidelijk worden dat de verschillende voorkennis van de leerlingen tot verschillende interpretaties en inzichten heeft geleid, die echter allemaal even waardevol zijn.

Richtvragen roman

- Wat wordt er in het fragment beschreven?
- Wat vind je van de beschrijving? En waarom vind je dat?
- Vind je de woord- en beeldkeuzes van de schrijver logisch? Kan je er een logica in vinden?
- Valt jou iets speciaals op aan het fragment? Wat dan?

Na deze klassikale bespreking kan de koppeling gemaakt worden naar het postmodernisme en is er ruimte om deze stroming te bespreken. Het kan, maar hoeft zeker niet. Alles hangt af van je doelstellingen met deze les.

SCHRIJFFASE

Na de lectuurfase is het tijd voor een schrijffase: nu gaan de leerlingen zelf als postmoderne schrijver aan de slag. Voor ze ook daadwerkelijk beginnen te schrijven, kun je het best eerst samen het evaluatiekader opstellen waarmee de leerlingen elkaar na deze eerste schrijffase peerfeedback zullen geven. Door samen een evaluatiekader op te stellen, denken de leerlingen op voorhand al na over wat een goede tekst is en aan welke criteria die moet voldoen. Dat helpt hen bij het schrijfproces.

Wanneer de criteria zijn opgesteld, beginnen de leerlingen aan hun schrijfo opdracht. Die gebeurt in 2 fases: eerst werken de leerlingen een bepaald element uit de eerder gelezen romanfragmenten verder uit. Dat kan gaan van een meer diepgaande beschrijving van een gevoel van een van de personages, tot een uitwerking van een kort vernoemde gebeurtenis. De inspiratie voor het onderwerp van hun tekst halen ze dus uit de eerder gelezen romanfragmenten. Na deze eerste schrijffase volgt een eerste peerfeedbackronde.

In de tweede schrijffase krijgen de leerlingen de opdracht om hun tekst te verbeteren aan de hand van de gekregen feedback en krijgen ze bovendien een extra uitdaging: in deze fase gaan de leerlingen een intertekstuele verwijzing toevoegen aan hun tekst.

Om de leerlingen te helpen kan je een bundel samenstellen met mythen die zich goed lenen voor deze opdracht. Ze kunnen dan kiezen naar welke mythe ze zullen verwijzen en mogen ook kiezen welk beeld of welk personage uit die mythe ze zullen gebruiken. De enige voorwaarde is dat de verwijzing een meerwaarde moet vormen voor hun tekst. Ze kunnen bijvoorbeeld werken met beeldspraak, maar ook andere, meer of minder expliciete manieren zijn mogelijk.

TOT SLOT

Na deze herschrijffase is het opnieuw tijd voor een leesfase: de teksten van de leerlingen worden gelezen en besproken aan de hand van richtvragen, zodat opnieuw wordt gefocust op leeservaring. Welke mythe werd volgens jou verwerkt? Waarom denk je dat, waaraan zie je dat? Waarom koos de schrijver van de tekst net die mythe, denk je? Welke betekenis geef jij aan de verwijzing naar de mythe? Zou jij dezelfde mythe hebben gekozen? Waarom wel of niet? Verschillende werkvormen zijn hier mogelijk, afhankelijk van je eigen voorkeur en klasgroep.

Meer lezen?

Meer informatie over geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs is terug te vinden op <http://nederlands.slo.nl/gls>.

